

Pudasjärven kunta

Vattumatka II

Loppuraportti

Neena Kuukasjärvi
projektipäällikkö
24.12.2002

SISÄLTÖ	sivu
1. Johdanto	3
2. Hankkeen taustaa	3
3. Hankeorganisaatio	4
4. Hankkeen tavoitteet	4
5. Hankkeessa toteutuneet toimenpiteet	5
5.1. Toimintasuunnitelman päivittäminen	5
5.2. Toimintasuunnitelman toteutuminen	6
5.2.1. Työpaikkojen luominen	6
5.2.2. Koulutus	6
5.2.3. Osuuskunnan perustaminen	7
5.2.4. Yhteistyö Rantsilan 4H-yhdistyksen kanssa	7
5.2.5. Tuotteiden myynti ja markkinointi, yhteistyötahot	8
5.2.6. Yrittäjätutkimus	9
5.2.7. Vadelman puoliviljelykokeilu	9
5.2.8. Marjamatkailu	9
5.2.9. Vattumarkkinat	10
5.2.10. Muu toiminta	10
6. Tiedotus	10
7. Hankkeessa esiintyneitä ongelmia	11
8. Kustannukset ja rahoitus	12
9. Hankkeen tulokset	13
10. Johtopäätelmiä	16

1. Johdanto

Vattumatka II -hanke on jatkoa vuosina 1999 – 2000 toteutetulle Vattumatka – Neljän vuodenajan marjakylät -hankkeelle. Hankkeen alkuperäisenä toiminta-alueena on Pudasjärven Sarakylä. Pudasjärven keskusta Sarakylästä on matkaa noin 65 km. Sarakylässä on asukkaita n. 600, kaksi kauppaa, huoltoasema, pankki ja asiamiesposti. Kyläläiset ovat aikaisemmin työskennelleet pääasiassa maa- ja metsätaloudessa. Nykyään suuri määrä maatiloja on lopettanut toimintansa ja metsätyöt tehdään koneellisesti. Työmahdollisuuksia kylällä ei juurikaan ole, joten nuoret lähtevät etsimään työtä muualta.

Sarakylä on tunnettu marjoistaan. Hankkeen pääosissa onkin alusta saakka ollut Sarakylän vaaramaisemien erikoisuus, villivadelma ja sen monipuolinen taloudellinen hyödyntäminen. Hankkeen kantavana ajatuksena onkin ollut luoda työ- ja ansiomahdollisuuksia ja näin lisätä alueen vetovoimaisuutta niin paikallisille kuin matkailijoillekin hyödyntämällä Sarakylän luontoa ja sen rikkauksia.

Hankkeen aikana näköalat ovat jatkuvasti laajentuneet. Marjoista on lähdetty liikkeelle, mutta tänä päivänä hankkeen toimintaan liittyvät monipuolisesti erilaiset luonnon keruutuotteet – marjojen lisäksi sienet ja yrtit sekä keruutuotteiden jatkojalostaminen.

Vattumatka II -hanke on tehnyt tiiviisti yhteistyötä muiden pohjoispohjalaisten elintarvikehankkeiden kanssa ja on mukana Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän elintarviketyöohjelmassa. Yhteistyö on lisännyt ja monipuolistanut toimintamahdollisuuksia.

2. Hankkeen taustaa

Vattumatka – Neljän vuodenajan marjakylät -hanke päättyi 31.12.2000. Hankkeen onnistuminen ja sille asetettujen tavoitteiden saavuttaminen toi mielenkiintoa jatkohankkeen järjestämiselle. Hanke onnistui tietyissä tavoitteissaan (runsas osanotto koulutuksiin, keruutuotteiden markkinoinnin onnistuminen, vientineuvottelujen avaus Itävaltaan, savustamon toiminnan käynnistyminen, puoliviljelykokeilun käynnistyminen, yrttikuivureiden rakentaminen ja yhteyksien luonti lähialueille), mutta hankkeen aikataulu ei pitänyt ja yksi tärkeimmistä tavoitteista (marjanjalostusyrittäjän saaminen omalle kylälle) jäi edelleen toteuttamatta.

Näistä lähtökohdista oli perusteltua kehittää edelleen, suunnitella ja ryhtyä toteuttamaan jo alulle saatuja toimintoja. Vattumatka II:n hankehakemus toimitettiin rahoittajalle maaliskuussa 2001.

3. Hankeorganisaatio

Vattumatka II -hankkeen ohjausryhmän kokonpano oli seuraava:

Esko Piipponen

Kerttu Keihäskoski

Iivari Jurmu

Marjaleena Heikkilä

Kaisa Nivala

Toivo Kiminki

Hannu Nissi (ohjausryhmän puheenjohtaja, Pudasjärven kunnan edustaja)

Juha Karvonen (projektipäällikkö 2.3. – 13.5.2001)

Neena Kuukasjärvi (projektipäällikkö 10.6. – 31.12.2002)

Tiina Lämsä (TE-keskus, ylitarkastaja)

Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymästä Pohjois-Pohjanmaan elintarvikehankeprojektista asiantuntijana ja yhteyshenkilönä toimi elintarvikekoordinaattori Sonja Manssila.

Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana yhdeksän kertaa – 11.6. 2001 ja 7.5., 3.6., 3.7., 14.8., 5.9., 26.9., 18.11., sekä 20.12.2002. Ohjausryhmä oli tiiviisti mukana hankkeen toteuttamisessa ja piti yhteyttä myös kokousten ulkopuolella.

4. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteet on alunperin kirjattu 2.1.2001 projektipäällikkö Juha Karvosen laatimaan hankesuunnitelmaan. Tätä toimintasuunnitelmaa tarkistettiin ja päivitettiin elokuussa 2002, mutta pääpiirteissään hankkeen tavoitteet ja toimintasuunnitelmat säilyvät alkuperäisen suunnitelman mukaisina.

Hankkeen keskeisin tavoite on alusta saakka ollut työpaikkojen ja ansiomahdollisuuksien luominen sarakyläläisille luonnon keruutuotteita hyödyntäen. Käräjäjen ammattitaidon lisääminen ja ylläpitäminen koulutuksilla on ollut yksi tärkeimmistä hankkeen toiminnoista.

Sarakylän luonnontuotteiden markkinointi ja Sarakylän mahdollisuuksien tunnetuksi tekeminen on ollut myös yksi hankkeen tavoitteista. Marjaturismin hyö-

dyntäminen myös taloudellisesti on ollut toimentasuunnitelman osana alusta saakka.

Yksi hankkeen tärkeimmistä tavoitteista on ollut yrittäjän saaminen omalle kylälle – yrittäjän, jonka jatkojalostus- ja varastointimahdollisuudet toisivat lisää sujuvuutta keruutuotteiden markkinointiin ja jatkojalostukseen.

Vattumatka II -hankkeen tarkoituksena on alusta saakka ollut tiivis yhteistyö muiden hankkeiden kanssa, niin elintarvike- kuin luonnonkeruutuotehankkeiden.

Sarakylän erikoisuus villivadelma on pioneerikasvina menettämässä elinpaikkojaan metsäluonnon uudistumisen myötä. Hankeen aikana on tarkoituksella tutkittu ja kokeiltu puoliviljelyn vaikutusta vadelman kasvuun ja sadon tuotantoon.

5. Hankkeessa toteutuneet toimenpiteet

5.1. Toimentasuunnitelman päivittäminen

Koko Vattumatka II -hankkeen toiminta jakautuu periaatteessa kahteen toimintajaksoon, joitten välillä on lähes vuoden mittainen katkos. Ensimmäisellä toimintajaksolla projektipäällikkönä toimi Juha Karvonen. Keskeiset toimenpiteet vuoden 2001 kevään aikana olivat seuraavat:

Hankkeesta tiedotettiin koko kunnan alueelle ja pyrittiin saamaan lisää henkilöitä mukaan keruutuotekoulutukseen. Yhteistyöneuvotteluja käytiin myös Pudasjärven työttömien yhdistyksen ja Pudasjärven 4H-yhdistyksen kanssa. Yhteistyöneuvotteluja käytiin myös Puolangan Siitakkeen kanssa, jolla on vientiverkosto Keski-Eurooppaan.

Keväällä 2001 järjestettiin myös osuuskuntakoulutus, johon kouluttajat tulivat Oulun Maaseutukeskuksesta. Tarkoituksena oli osuuskunnan perustaminen Sarakylään. Hankkeesta pidettiin tiedotustilaisuus Sarakylän koululla 6.3.2001. Hanke järjesti kiinnostuneille myös tutustumismatkan Pyhäsalmen Kuivaherkun tiloihin. Puolangan Askanmäeltä kävi ryhmä tutustumassa Sarakylässä kehitettyihin yrttikuivureihin.

Projektipäällikkö Juha Karvonen jätti tehtävänsä 13.5.2001, jonka jälkeen yhteyshenkilönä toimi Toivo Kiminki. Kesällä 2001 järjestettiin keruutuotekoulutuksia, jotka tuottivat yhteensä 24 tutkintoa. Keruutuotteita myytiin Kaisa

Velloselle (Pyhäsalmen kuivaherkku), Ritva Kokolle sekä sotkamolaiselle Luonnonaromeille.

Uusi projektipäällikkö aloitti työnsä 10.6.2002. Hankkeen toimintaan perehtymisen jälkeen tärkeimpänä tehtävänä oli tarkistetun toimintasuunnitelman laatiminen. Uuden toimintasuunnitelman laadinnassa pyrittiin noudattamaan mahdollisimman tarkoin alkuperäistä, kuitenkin niin, että kirjattavat toimenpiteet olisivat mahdollisimman toteuttamiskelpoisia.

5.2. Toimintasuunnitelman toteutuminen

5.2.1. Työpaikkojen luominen

Hankkeen aikana keruutuotekoulutuksen suoritti yhteensä 30 henkilöä. Ammatimainen kerääminen tarkoittaa käytännössä aktiiviselle kerääjälle noin viiden kuukauden (toukokuu – syyskuu) työmahdollisuutta vuoden mittaan. Keruutuotteilla lisäänsioita saavia henkilöitä tai heidän ansiotasoaan on erittäin vaikea mitata. Hankkeessa mukana olleiden mukaan keruutuotteille on kyllä olemassa markkinoita, mutta ammattimaista keruutyötä haittaavat alhaiset poimijahinnat sekä vuosittain vaihtelevat satomäärät eri keruutuotteissa.

5.2.2. Koulutus

Syksyllä järjestettiin myös sienikurssit, sekä Sarakylässä, että Puhoksella. Kiinnostusta kursseja kohtaan oli ja osallistujia yhteensä 30. Poimijatutkintoja ja sienten kaupalliseen keruuseen oikeuttavia tutkintoja suoritettiin yhteensä 18 kpl (Puhoksella 12 kpl, Sarakylässä 6 kpl). Kouluttajana toimi Ritva Ronkainen Oulun Maaseutukeskuksesta. Yrtti- ja muiden keruutuotteiden kursseja ei tänä syksynä enää ollut mahdollista järjestää. Joulukuussa järjestettiin kurssi erilaisista erikoiskeruutuotteista (pettu, turve, paju jne.)

Kyläläisillä oli myös toivomus, että hanke järjestäisi hygieniapassikoulutuksen. Hankeen aikataulun puitteissa hygieniapassikoulutusta ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta järjestää Sarakylällä.

Hankkeen toteuttamisaikataulun takia ei ollut mahdollisuutta myöskään keruutuotealan jatkokoulutukseen – koulutusta tarjoavien oppilaitosten (Oulun seudun ammattikorkeakoulun Luonnonvara-alan yksikkö) lukujärjestykset ja kurssu suunnitelmat olivat tämän vuoden osalta jo lukkoon lyödyt, joten erikoisjärjestelyihin ei mahdollisuutta hankkeen puitteissa ollut.

5.2.3. Osuuskunnan perustaminen

Yksi hankkeen tärkeimmistä tavoitteista, yrittäjän saaminen Sarakylään, ei toteutunut. Kun hanke käynnistyi kesäkuussa 2002, jäljellä olevan ajan kuluessa oli selvää, että tavoite on kohtuullisen mahdoton. Osuuskunta-ajatus herätettiin kuitenkin uudestaan henkiin, koska osuuskunta toimijana voisi ainakin aluksi toimia jatkojalostajana ja keruutuotteiden ostajana – roolissa, jossa yrittäjän ajateltiin toimivan. Lisäksi monialaisena toimiva osuuskunta voisi suoraan toimia osakkailleen lisäansioiden lähteenä, luoda työpaikkoja paisti mukana oleville jäsenilleen, myös vuokratyövoiman oston ja välityksen muodossa.

Osuuskunnasta kiinnostuneille järjestettiin syksyn aikana useampia tapaamisia, joissa osuuskunta-asiaa ideoitiin yhdessä – ja toiveitten mukaisesti osuuskuntatoiminnasta järjestettiin vielä yksipäiväinen koulutustilaisuus. Kouluttaja toimi Seppo Kaijalainen Oulun Seudun Uusyrityskeskuksesta. Kurssille osallistui neljä (4) henkilöä.

Sarakylän Työsarka -osuuskunnan perustamisasiakirja päivättiin 29.11.2002. osuuskunnassa on mukana 8 sarakyläläistä. Osuuskunta toimii monialaisena ja sen palveluihin kuuluvat seuraavat toiminnot:

”...luonnon ja puutarhatuotteiden keruu, osto, jatkojalostus, markkinointi ja myynti. uusiutuvien energiaraaka-aineiden keräys ja jalostaminen polttoaineeksi, lämpöyrityspalvelut. Luontoon, metsästykseseen, kalastukseen ja eränkävynäntiin liittyvä kehitystoiminta, tuotteistaminen, opas- ja ohjelmapalvelut. Käsityötuotteiden valmistus ja myynti. Elintarvikkeiden jatkojalostus ja myynti, marjoitus, ruokapalvelu ja kahvilatoiminta, valokuvaus ja videointi ja atk-palvelut sekä tiedotustoiminta. Palvelut sekä tiedotus, koneurakointi, metsätyöurakointi, moottoriajoneuvojen huoltoa, korjausta ja kauppaa. Osuuskunta voi myös väittää vuokratyövoimaa. Osuuskunta voi ostaa, hallita, vuokrata ja myydä kiinteistöjä, ja käydä osakekauppaa. Urheilu- ja huvitilaisuuksien järjestäminen, henkilökuljetus, kodinhoito- ja siivouspalvelua.”

(Osuuskunta Työsarka, säännöt, 2§)

5.2.4. Yhteistyö Rantsilan 4H-yhdistyksen kanssa

Marjanjalostajan ja -jalostamon puuttuminen Sarakylästä on ollut eräs keruutuotteiden ja erityisesti marjojen ammattimaisen keräämisen esteenä oleva ongelma. Keruutuotteiden kauppaaminen kaukana oleville ostajille tai kuljetusten järjestäminen on ollut ongelmana. Kesän ja syksyn aikana hanke suunnitteli

yhteistyötä Rantsilan 4H-yhdistyksen Luonnonmarjat euroiksi -hankkeen kanssa. Rantsilan 4H-yhdistyksellä on mehuasema, jossa on täydet valmiudet erilaisten marjajalosteiden tuottamiseen. Koska sarakylästä puuttuvat elintarvikehuoneistoksi kelpaavat tilat, on yhteistyö luonnontuotteiden jatkojalostuksen alkuvaiheessa molempia osapuolia hyödyttävä ratkaisu.

Sarakyläläiset tekivät 29. marraskuuta koulutusmatkan Rantsilan mehuasemalle. Tämän tuotekehittelykoulutuspäivän aikana sarakyläläisistä marjoista valmistettiin erilaisia hilloja, hyytelöitä ja mehuja.

5.2.5. Tuotteiden myynti ja markkinointi sekä yhteistyötahot

Osuuskunnan ratkaistavaksi jää, ryhtyvätkö he hyödyntämään luotuja yhteistyömahdollisuuksia. Vattumatka II -hankkeen aikana kävi selville, että on olemassa lukuisia yhteistyötahoja ja ostajia valmiille tuotteille. Koska valmiita tuotteita eikä niiden tekijöitä toistaiseksi ole ollut, yhteistyö odottaa vielä alkamistaan. Tällaisia yhteistyötahoja ovat mm. toimintasuunnitelmassakin mainittu Santa Foods -projekti, jolla on käytettävissään laajat markkinointi- ja myyntimahdollisuudet pohjoissuomalaisille ja lappilaisille luomuelintarvikkeille. Valmiiden tuotteiden kanssa sarakyläläiset ovat tervetulleita mukaan Santa Foods -hankkeen toimintaan.

Myös Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän elintarvikehankkeiden ja Oulun Citymarketin kanssa yhteistyössä toteutettava maakuntatori on niin ikään avoin myös sarakyläläisille valmiille marja- ja luonnontuotteille, mikäli tuotteet ovat riittävän laadukkaita ja niiden toimitus voidaan taata.

Luonnon keruutuotteiden jatkojalostus on taloudellisesti ajateltuna kannattavampaa kuin pelkän raaka-aineen myynti. Metsämarjojen poimijahinta on alhainen, joten pelkkä keruu ja myynti ei välttämättä ole kannattava ratkaisu. Kannattavuuslaskelmia ei sarakyläläisten luonnontuotteiden jatkojalostuksesta ole vielä laadittu, mutta jalostusasteen lisääminen lisää myös markkinointi- ja myyntimahdollisuuksia. Osuuskunnan käynnistäessä toimintaansa katelaskelmat tulevat ajankohtaisiksi. Keruutuotteiden ja -jalosteiden varastointi toimii osittain ratkaisuna kaikkien luonnontuotteiden ongelmaan: sato ja kunakin vuonna saatavien keruutuotteiden määrä ja laatu ovat kunkin vuoden säästä ja vuodenkulusta riippuvaisia.

5.2.6. Yrittäjätutkimus

Toimintasuunnitelmassa esitettiin ajatus, että Sarakylän yrittäjyysmahdollisuuksista teetetäisiin oppilastyönä suuntaa-antava tutkimus, jonka tuloksilla olisi mahdollisesti käyttöä tulevaisuudessa, jopa mainosmielessä, kylälle mahdollisen yrityksen perustamista suunnittelevan henkilön kannalta. Tehtävänasettelu ja mahdollisesti käytettävissä ollut aika ei kuitenkaan ollut oppilastyön kannalta edullinen, joten ko. harjoitustyön tekoon ei kiinnostunut opiskelijaa löytynyt.

5.2.7. Vadelman puoliviljelykokeilu

Vadelman puoliviljely kiinnostaa edelleen sarakyläläisiä. Puoliviljelyyn liittyvä teemailta (11.11.2002) keräsi 16 kiinnostunutta. Paikalla olivat asiantuntijoina aiheesta alustamassa Juha Karvonen MTT:ltä sekä Esko Piipponen, jolla on koeviljelyssä villivadelmaa. Valitettavasti edelleenkin vadelman puoliviljely ei ole tukikelpoista toimintaa, joten tämä osittain vaikuttaa kyläläisten puoliviljelyinnostukseen.

Puoliviljelykokeilu aloitettiin Kouvan Perävaarassa syksyllä 1999. Koealueen laajuus on 1,3 ha loivaa etelärinnettä 5 metrin korkeusvaihtelulla. Alue muokattiin poistamalla puusto ja kuorimalla maanpinta 30-50 cm syvyydeltä ja nostettiin penkkeihin kaivantojen väliin. Täällä muokkauksella pyrittiin luomaan otolliset olosuhteet villivadelman leviämiseksi luonnollista kautta. Vadelma leviää otollisille kasvualueille siementen ja versomisen kautta. Kokeella selvitetään nimen omaan villivadelman leviämistä koealueelle ilman taimien istuttamista.

Aika näyttää puoliviljelykokeilun onnistumisen (ensimmäinen satokausi ensi kesänä), joten kokeilun tulokset ja mahdollinen laajeneminen jää nähtäväksi.

5.2.8. Marjamatkailu

Sarakylässä toimiva Piipposen Pirtti on kehittänyt marjamatkailua, ja tarjoaa asiakkailleen mm. opastettuja marjaretkiä. Toimintaa on jatkossakin tarkoitus kehittää ja laajentaa. Matkailuosaamista sarakylästä löytyy myös eräopas- ja ohjelmapalvelujen osaajilta. Jatkossa yhteistyötä onkin tarkoitus kehittää yhdessä seutukunnan laajusten matkailuhankkeiden merkeissä.

5.2.9. Vattumarkkinat

Hanke esittäytyi myös Vattumarkkinoilla. Kaksipäiväisessä tilaisuudessa projektipäällikkö esitteli paitsi hanketta, myös EU-hanketoimintaa laajemminkin. Esitemateriaalia oli myös jaossa.

Vattumarkkinoilla oli kahden päivän aikana kävijöitä yhteensä noin 1000 henkeä. Myyjiä oli 20, joista 15 kylän ulkopuolisia. Vattumarkkinoilla oli tarjolla paikallisia tuotteita, mm. hiostetuista vadelmanlehdistä valmistettua yrttiteetä. Kansanedustaja Liisa Jaakonsaari toi juhlapuheessaan terveiset kansainvälisestä ja eurooppalaisesta näkökulmasta; Sarakylä ja sen asukkaat ovat toimineen ja tavoitteineen hyvä esimerkki siitä, mikä tällä hetkellä on maailmassa arvokasta – luonto, puhdas vesi, puhtaat luonnontuotteet.

5.2.10. Muu toiminta

Vattumatka II järjesti 10. elokuuta koulutus- ja verkostoitumismatkan Ranualle, Pentti Juotasniemen rakenteilla olevaan lihanjalostamo- ja matkailuyritykseen. Matkalla oli mukana suuri joukko Vattumarkkinoiden järjestelyorganisaatioon kuuluvia henkilöitä. Matkan aikana tutustuttiin myös Ranuan eläinpuiston yhteydessä toimiviin erikoistuoteyrityksiin ja niiden tuotteisiin.

Marraskuussa järjestettiin kaksi luonnontuotteisiin ja luontomatkailuun liittyvää seminaaria, jonne myös sarakyläläisiä lähti mukaan. Sotkamon Luonnontuote-päivät-seminaariin osallistui Sarakylästä kaksi (2) henkilöä. Luontomatkailuseminaariin Oulussa osallistui yksi henkilö Sarakylästä.

6. Tiedotus

Hankeen lyhyen toteuttamisaikataulun takia tiedotusmateriaalia on koottu jo-kaista tilaisuutta varten tarpeen mukaan. *Perustietoa Vattumatka II -hankkeesta* -esittelylehtinen (liite 1.) on ollut jaossa Vattumarkkinoilla sekä Pudasjärven ammattioppilaitoksen avointen ovien päivänä. Tätä esitettä on lisäksi jaettu yhteistyötahoille, mm. lehdistölle sekä sähköisesti että paperiversiona.

Omien internet-sivujen perustamisajatuksista luovuttiin, osin kustannussyistä. Tärkeimpänä syynä oli kuitenkin se, että Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän elintarvikehankkeita esittelevillä sivuilla oli esittely myös Vattumatka II -hankkeesta. (Sivujen osoite on www.osakk.fi/elintarvike/etusivu/index.htm)

Lehdistö- ja muita mediayhteyksiä on pidetty jatkuvasti yllä. Toimintasuunnitelman mukaisesti hankkeesta on tiedotettu tarpeen mukaan ja tärkeimpiin tapahtumiin liittyen. Hanke on ollut esillä Sanomalehti Kalevassa (11.7.) sekä Koillissanomissa (18.8.). Vattumarkkinoista tiedotettiin kaikkiin alueen sanomalehtiin, Yleisradion paikallisradioille (Oulu Radio ja Lapin Radio), sekä Pohjois-Suomen uutisiin. Myös hankkeen päättymisestä ja tuloksista on tiedotettu Iijokiseutuun sekä Kalevaan.

7. Hankkeessa esiintyneitä ongelmia

Tärkein ongelma ja jatkuvasti toimintaa vaikeuttanut asia on hankkeen toteutamis aikataulu. Katkonaisesti toteutettuna hankkeen toiminnassa on ollut kohuuttomasti painolastia, ja suuri osa hankkeen ongelmista johtuu juuri tästä, välittömästi tai välillisesti.

Vattumatka II:n hankesuunnitelma on päivätty 2.1.2001. Hankehakemus on jätetty 2.3.2001 ja rahoituspäätös on tullut 21.3.2002, eli yli vuoden kuluttua hakemisesta. Kevätkausi 2001 hanketta vedettiin hallinnoijatahon (Pudasjärven kunta) omalla riskillä, ja myöskin suurin osa kustannuksista (projektipäällikön palkat) jäivät hallinnoijatahon maksettaviksi. Tietoa rahoituksesta tai toiminnan jatkumisesta ei vuoden 2001 aikana rahoittajalta tullut. Projektipäällikkö ehti olla töissä keväällä 2001 noin kolme kuukautta. Yli vuoden kuluttua edellisen projektipäällikön työn lopettamisesta uusi projektipäällikkö aloitti työnsä.

Yhteistyötahojen ja ohjausryhmän tuesta huolimatta puolen vuoden työskentelyaika tuntui erittäin lyhyeltä niin hankkeen toimintojen kuin jo hankkeeseen perehtymisen kannalta. Kahden raportoinnin (väliraportti kaudesta 2.3.2001 – 30.6.2002, sekä koko hankkeen loppuraportin laatiminen) tekeminen puolen vuoden sisällä (ja uuden projektipäällikön koko työskentelyaikana) sitoivat kovasti aikaa ja voimavaroja koko ohjausryhmältä. Myöskään suunnitelmia ei ole voinut tehdä, koska hankeaika on ollut niin lyhyt. Useat hankkeeseen olennaisesti liittyvistä toiminnoista (keruutuotekoulutukset, keruutuoteneuvojien kouluttaminen, matkailuideoiden eteenpäin vienti, osuuskunnan tuotekehittely- ja markkinointityö) jäivät ajanpuutteen takia kokonaan tekemättä. Luonnontuote- ja eritoten luonnon keruutuoteala on voimakkaasti vuodenkiertoon sidonnainen, joten on toimintoja, joiden aika jo alkusyksystä on auttamatta ohi (yrttien keruu).

Hankkeen kohteena ja toimijoina olivat Sarakylän asukkaat. Yrityksiä oli mukana yksi, maatilamatkailuyritys Piipposen Pirtti. Yksittäisen ihmisen sitouttaminen hankkeeseen, jonka substanssia hän ei välttämättä edes ymmärrä, on hy-

vin vaikeaa. Keruutuotekoulutukset, niistä saatava tietotaito ja sen välitön vaikutus keruutuotteista saatavan lisäänsion muodossa on tietysti hyvä motivaattori ja sitouttaja. Toisaalta, kun ostajia tuotteille ei välttämättä aina ollut, ja luvattu lisäänsio jäi saamatta, laski motivaatio. Pettyneiden ja koko hankkeeseen kylälästyneiden kyläläisten oli varmasti vaikea lähteä mukaan tai edes kiinnostua taas vuoden hiljaiselon jälkeen asioista, jotka olivat jo aiemmin kariutuneet. Innostuksen ja kiinnostuksen puute näkyi mm. osallistujien vähyytenä järjestetyissä tilaisuuksissa ja koulutuksissa. Tällä oli myös vaikutuksensa eteenpäin: keruutuotteiden ostajille ja muille yhteistyötahoille oli vaikea perustella, miksi heidän kannattaa lähteä yhteistyöhön, kun tosiostajille ei kuitenkaan ollut osoittaa ketään tiettyä henkilöä esimerkiksi toimitussopimuksen tekijäksi.

Kurssien ja koulutustilaisuuksien osanottajamäärät romahtivat välittömästi, kun niissä oli osallistumismaksu. Yksityisen kyläläisen oli ylipäätään vaikea ymmärtää, miksi koulutuksista piti maksaa. Keruutuotekoulutuksista osallistumismaksut jätettiin kokonaan pois, koska katsottiin tärkeämmäksi että koulutukset saatiin järjestettyä kuin niistä mahdollisesti kertyneet vähäiset osallistumismaksutulot.

8. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen hyväksytty kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma joutuvat uudelleen harkittaviksi väliraportin yhteydessä syyskuussa 2002. Rahoitukseen haettiin muutosta vuoden 2001 osalle, jolloin todellisia kustannuksia oli syntynyt enemmän kuin kustannusarviossa vuodelle 2001 hyväksytyt kulut 1681,88 euroa. Muutosta perusteltiin vuoden 2002 väistämättä alakanttiin jäävillä kustannuksilla.

Kaiken kaikkiaan kustannuksista toteutui koko hankkeen aikana vain vajaa puolet. Suurimman osan kustannuksista muodostivat palkat sivukuluineen.

V . 2001	Hyväksytty	Muutos 9.1.2003
Palkat ja sivukulut		4.200,00 e
Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut		900,00
Matkakulut		450,00
Muut kustannukset, vuokrat		1.200,00
Muut kustannukset, toimistokulut		1.000,00
Muut kulut	1.681,88 e	600,00
Kokonaiskustannukset	1.681,88 e	8.350,00
Hyväksyttävät kustannukset yht.	1.681,88 e	8,350,00
V . 2002		
Palkat ja sivukulut	35.319,46	19.100,00
Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	39.524,16	3.500,00
Matkakulut	5.045,64	700,00
Muut kustannukset, vuokrat	1.009,13	1.900,00
Muut kustannukset, toimistokulut	504,56	1.500,00
Muut kulut	5.213,83	2.700,00
Kokonaiskustannukset	86.616,78	31.000,00
Hyväksyttävät kustannukset yht.	86.616,78	31.000,00

1. Taulukko. Esimerkki kustannusten jakautumisesta hankkeen kuluessa v. 2001 - 2002 aikana. Tilanne 12.12. 2002.

Hankkeen julkinen rahoitus (90%) jakautui seuraavasti:

EU: rahoitusosuus 50%, valtion rahoitusosuus 30%, kunnan osuus 20%.

Yksityisen rahoituksen osuus on näin 10% koko hankkeen kustannuksista.

Hankkeeseen haetaan muutosta yksityisen rahoituksen osalta siten, että osa rahoitusosuudesta hyväksyttäisiin luontoissuorituksina (talkootyö) ja osa rahallisena. Hankkeen toiminnot perustuvat suurelta osin ihmisten vapaaehtoiseen mukanaoloon ja talkootyöhön, joten talkootöiden hyväksyminen yksityisessä rahoitusosuudessa on perusteltua. Lisäksi hankkeen ensimmäisessä osassa *Vattumatka – Neljän vuodenajan marjakylät* talkootyö oli mukana osalltaan korvaamassa yksityistä rahoitusta.

9. Hankkeen tulokset

Hankehakemuksessa esitettiin indikaattorilomakkeella tiettyjä tavoitteita hankkeen luomien työpaikkojen ja yritysten määrästä (uudet työpaikat 10 kpl, uudistetut työpaikat 2 kpl, hankkeen aikana työllistyvät 5 kpl; syntyvät uudet yritykset 2 kpl). Nämä tavoitteet eivät toteutuneet. Yhtään yritystä ei syntynyt. Työpaikkojen määrää on erittäin vaikea arvioida, sillä luonnon keruutuotteilla lisäänsioita hankkiva henkilö on joka tapauksessa töissä vain kausiluonteisesti, ja keruutuotteista saatavien ansioiden arviointi on käytännössä mahdotonta.

Hankkeen konkreettisia tuloksia ovat suoritettut keruutuotetutkinnot. (Sarakylällä hankkeen aikana 30 uutta tutkintoa, Puhoksella 12.) Sarakylällä on koulutusten ansioista on useita kymmeniä ammattitaitoisia kerääjiä, ja heillä on kerääjätutkintonsa ansiosta jatkokoulutusmahdollisuus keruutuoteneuvojaksi ja edelleen keruutuotetarkastajaksi. Kerääjätutkinto on tämän koulutusketjun perustaso. Keruutuote-, hygieniapassi- ja osuuskuntakoulutukset ovat kaikki osaltaan olleet lisäämässä ihmisten tietoja ja taitoja, joita tänä päivänä yhä enemmän tarvitaan myös luonnontuotealalla.

Poimijakoulutetut henkilöt eivät toistaiseksi ole keruutuotemarkkinoilla (marjat) mitenkään erityisasemassa, sillä poimijakortillista henkilöä ei mitenkään huomioida esim. poimijahinnoissa. Sienten kaupalliseen poimintaan poimijakortti kuitenkin tarvitaan.

Eräs hankkeen tärkeimmistä tuloksista on osuuskunnan perustaminen Sarakylään. Osuuskunta voi monialaisena toimijana luoda työ- ja ansiomahdollisuuksia paitsi jäsenilleen, myös toimia luonnon keruutuotteiden ostajana ja jatkojalostajana omalla kylällä, lähellä poimijoita. Osuuskunta voi jatkossa tuloshakuisena ja voittoa tavoittelevana yrityksenä oman harkintansa mukaisesti lähteä mukaan muihin elintarvikehankkeisiin ja hankkeitten väliseen yhteistyöhön, eli toteuttaa jatkossa suurta osaa niistä tavoitteista, joita Vattumatka II -hankkeen aikana ei vielä ehditty toteuttaa.

Osuuskunnan puitteissa voidaan jatkossa toteuttaa myös matkailu- ja matkailuliittännäisiä toimintoja. Osuuskunnassa aktiivisesti ja omalla panoksellaan mukana olevat ihmiset ovat myös niitä, joita hanketoiminta todellisuudessa palvelee tarjoamalla rahanarvoisia mahdollisuuksia, tukea, yhteistyömahdollisuuksia ja kontakteja.

Tärkeä tulos on myös mielestäni kyläläisten tiedon lisääminen. Kun asioita on käyty läpi, on huomattu omat mahdollisuudet ja myös se, mikä on epärealistista ja toteuttamiskelvotonta. Korkealentoiset haaveet ovat muuttuneet hankkeen aikana realistiseksi mielikuvaksi siitä, mihin itse kullakin yksityisenä ihmisenä ja Sarakylällä kylänä on mahdollisuuksia. On löytynyt ihmisiä, jotka ovat jaksaneet vakavissaan innostua yrttien keruusta ja myynnistä ja heille yhteistyökumppaneita ja ostajia. Marjan jalostuksesta kiinnostuneet henkilöt ovat koonneet voimansa ja heille on löytynyt tuloksellisia yhteistyötahoja. Matkailusta innostuneita ja ammattimaisesti asiaan suhtautuvia henkilöitä on löytynyt ja heille on yhteistyön kautta avautumassa jatkomahdollisuuksia.

1. YKSITTÄINEN SARAKYLÄLÄINEN

HYÖDYT: koulutus, ostajakontaktit, lisäansiomahdollisuudet

TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUDET: lisäkoulutus, toimitussopimukset keruutuotteiden ostajien kanssa, lisäansiot

2. "YRITTÄJÄTASO" (OSUUSKUNTALAISET)

HYÖDYT: oman toiminnan ammattimaistuminen, itse itsensä työllistäminen, mahdollisuus erikoistua, lisäansiomahdollisuudet

TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUDET: toiminnan laajentaminen, yrittäjäyys, tuotekehittely (myös tuotteistaminen), raaka-aineiden ja työsuoristusten/palvelujen osto -> työllistäminen

3. YHTEISTYÖTAHOT (MUUT HANKKEET, TUOTTEIDEN MYYJÄT JA MARKKINOIJAT JNE)

HYÖDYT: tutustuminen ja kontaktien luominen sarakyläläiseen keruutuoteosaamiseen

TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUDET: toimitussopimuksia laadukkaista raaka-aineista tai valmiista tuotteista, tuoteperheet, yhteinen markkinointi, vienti

1. Kuvio. Hankkeen tulokset toimijatasoittain, sekä jatkumahdollisuuksien kartoitus.

Hanke on edetessään selkiyttänyt näitä tasoja, ja tuotantoketju ja muu jatkojalostukseen liittyvä (myös matkailupalvelujen tuottamiseen liittyen!) on varmasti konkretisoitunut mukana olleille kyläläisille. Jokainen tiedostaa varmasti oman toimijatasonsa ja omat mahdollisuutensa.

10. Johtopäätelmiä

Vattumatka II on jatkanut Vattumatka – Neljän vuodeajan marjakylät -hankkeen aloittamaa toimintaa ja kehitystyötä. Lähtökohta, lisäansioita luonnon keruutuotteista ja niihin liittyvistä toiminnoista, on hyvä ja tarpeellinen ja toteutessaan tuottaa hyötyä paitsi yksittäisille henkilölle, myös koko kyläyhteisölle ja näin laajemminkin.

Vattumatka II -hankkeen toteuttamisessa on ollut monenlaisia katkoksia ja ongelmia, tärkeimpänä juuri hajanainen toteuttamisaikataulu ja siihen liittyvät monenlaiset ongelmat (rahoituspäätöksen viivästyminen, toimintojen katkeaminen, keruutuotteiden kannalta tärkeiden vuodenaikojen menettäminen, kylälaisten pettymys ja kyllästyminen, yhteistyön katkeilu ostajien/yhteistyötahojen kanssa, projektipäällikön vaihtuminen kesken kaiken, lyhyt toteutusaika hankkeen loppuvaiheessa).

Tästä huolimatta hankkeessa on toteutettu asioita, jotka toimintasuunnitelman tarkistamisen jälkeen todettiin mahdollisiksi. Hankkeen kohteena olevista Sarakylän asukkaista on löytynyt innostunutta väkeä, jolle hankkeesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista on ollut hyötyä.

Hanke päättyessä ollaan nyt siinä tilanteessa, mihin itse asiassa koko kehittämishanke periaatteellisesti tähtää: kun hanke päättyy, se on tehnyt itsensä tarpeettomaksi. Osuuskunta jatkaa kylällä niitä toimintoja ja yhteistyötä, jonka hanke pani alulle, vastedes myös rahallista tulosta tehden. Yhteistyökuviot on laadittu niin valmiiksi kuin se tässä tilanteessa on mahdollista. Jatkossa kehitymisestä ja kehittämisestä kiinnostuneet kyläläiset voivat myös lähteä mukaan muihin hankkeisiin, joissa keskitytään erikoistuneemmin tiettyjen asioiden eteenpäin viemiseen, kunkin oman kiinnostuksen mukaisesti.

Vattumatka II on täyttänyt tehtävänsä myös valistusmielessä. Kaikille hankkeessa mukana olleille on varmasti selvinnyt ainakin muutamia perusperiaatteita hankemaailmasta – projekti ei ole yritys, eikä projektipäällikkö yrittäjä, joka tarjoaa työtä saati rahaa itse kullekin. Eikä hanke varsinkaan ole rahasäkki, josta jokaiselle halulliselle jaellaan. Hanke tarjoaa tiettyjä mahdollisuuksia tiettyjen rajojen puitteissa ja jokainen, joka haluaa sitoutua ja on valmis lähtemään mukaan, varmasti itselleen myös jotakin saa.